ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 104, Mayıs 2020, s. 466-475

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.42740>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
2.04.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.05.2020

Emrah ONGAN

Güngören Belediyesi, Sosyal Bilimler
emrahongan@hotmail.com

GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİNİN AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİ VE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIMINA ETKİSİ

Öz

Kıbrıs sorunu sadece üzerinde yaşamakta olan iki devleti değil, tüm Doğu Akdeniz havzasını ilgilendiren bir sorundur. 1960’lardan günümüze çeşitli süreçlerden geçip günümüze kadar gelen, çözülmesi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerinin fazlaca mesai harcadığı, Güney Kıbrıs Rum Kesiminin Avrupa Birliğine katılarak, Avrupa Birliğini de bu metaforun içine çeken bir sorundur. Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini 1974 Barış Harekâtı ile ayrı devletlere bölündüğü adada, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği anlaşması imzalarlarken Rum Kesimi Avrupa Birliğine üyelik başvurusunda bulunmuştur. 10+2 genişlemesinde Yunanistan’ın Rum Kesimine olan tam desteği sonucu Avrupa Birliği ile Güney Kıbrıs Rum Kesiminin müzakerelere başlaması neticesinde 2004 yılında Avrupa Birliği üyeliği ile sonuçlanmıştır. Kamuoyunca Annan planı olarak bilinen adadaki devletin birleşmesini öngören plan Türk tarafınca kabul edilse de Rum tarafında ret edilmiştir. Güney Kıbrıs’ın Avrupa Birliği üyeliği Türkiye açısından zor sonuçlar getireceği açıktır. Türkiye’nin karşısında artık Birliğe katılımını istemeyen iki devlet vardır. Türkiye Birliğe katılmak için iki ülkeyi de ikna etmek zorunda kalacaktır. Avrupa Birliği de Türkiye’yi adadaki sorunu Birleşmiş Milletlerin öngördüğü çerçevede çözümü için sıkıştırmaktadır. Türkiye Avrupa Birliğine katılmak istiyorsa kendisine dayatılan soruna, Birliğin kendisinden istemiş olduğu yapısal değişiklikler kadar öncelik vermek zorundadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile daha fazla entegrasyona gittiği ölçüde Avrupa Birliğinden uzaklaşacaktır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Entegrasyon, Annan Planı, Kıbrıs Sorunu, Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Kesimi

**THE ACCESSION PROCESS OF THE GREEK CYPRIOT
ADMINISTRATION OF SOUTHERN CYPRUS TO THE EUROPEAN
UNION AND ITS EFFECT ON TURKEY'S ACCESSION TO THE
EUROPEAN UNION.**

Abstract

The Cyprus problem is a problem that concerns not only the two states that live on it, but also the entire eastern Mediterranean basin. To the present day from the 1960s to the present day through various processes, the United Nations Secretary General spent a lot of working to be resolved, South Cyprus joining the European Union by the European Union this metaphor instead of a problem. On the island, where the Turkish Republic of Northern Cyprus was divided into separate states by the 1974 Peace Campaign, Turkey signed a customs union agreement with the European Union while the Greek Cypriot side applied for membership in the European Union. As a result of Greece's full support for the Greek part in the 10 + 2 enlargement, the European Union and the Greek part of Southern Cyprus began negotiations, resulting in European Union membership in 2004. Although the plan for the unification of the state on the island, known as the Annan Plan by the public, was accepted by the Turkish side, it was rejected by the Greek side. It is clear that the accession of Southern Cyprus to the European Union will have difficult consequences for Turkey. There are two states against Turkey that no longer want to join the Union. Turkey will have to convince both countries to join the Union. The European Union is also pushing Turkey to solve the problem on the island within the framework envisaged by the United Nations. If Turkey wants to join the European Union, it has to give priority to the problem imposed on it as much as to the structural changes that the Union has asked for. To the extent that the North goes to further integration with the Turkish Republic of Cyprus, it will move away from the European Union.

Keywords: European Union, Integration, Annan Plan, Cyprus Problem, Turkey, Turkish Republic Of Northern Cyprus, Greek Cypriot Administration Of Southern Cyprus

1.Günümüz İtibarı ile Kıbrıs

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de yer alan, kuzeyinde Türkiye, doğusunda Levant denilen bölge, güneyinde Mısır ve batısında Yunanistan olan, Sicilya ve Sardinya'dan sonra gelen Akdeniz'in üçüncü büyük adası olup, yüzölçümü 9.251 kilometrekaredir (MERMERKAYA, 2013). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olmak üzere günümüz itibarıyla adada iki ayrı devlet varlığını devam ettirmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Başkenti Lefkoşa olup, 2015 yılı itibarı ile Nüfusu 299.000 kişidir. Adanın yaklaşık yüzde 36,5'ine (3.355 kilometrekare) sahip, 15 Kasım 1983 tarihinde bağımsızlığını ilan eden ülkede, Kişi Başı Ortalama Milli Gelir; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomik göstergeler raporu verilerine göre 2017 yılı için 14.187 Amerikan Dolarıdır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de Lefkoşa'yı Başkent olarak seçmiştir. 2018 yılı itibarı ile nüfusu 1,2 milyon kişi olan ve adanın yüzde 63,5'ine (5.896 kilometrekare) sahip ülke, Kıbrıs Cumhuriyeti adada tek devlet şeklinde iken 1960 yılında bağımsızlığını İngiltere'den kazanmıştır. Ülkede Kişi Başı Ortalama Milli Gelir ise; 2017 I.M.F (Uluslararası Para Fonu) verilerine göre 25.380 Amerikan Dolarıdır. Ayrıca Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 2004 yılından bugüne Avrupa Birliği üyesidir. 2026 Ocak – Haziran döneminde Avrupa Birliği dönem başkanlığı görevini üstlenecektir.

2. Kıbrıs'ın Dünü ve Bugünü

Kıbrıs adasının tarihine bakılacak olunduğunda ise, Kıbrıs'ın bilinen ilk yerleşimcilerinin Milattan Önce 7.000 ila 10.000'li yıllarda Anadolu ve Suriye'den geldikleri tahmin edilmektedir. 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilen adada, 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşından mağlup ayrılan Osmanlı İmparatorluğuna yardım etme bahanesiyle İngiltere tarafından Kıbrıs'ta üs kurulmuş, 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğunun Almanya'nın yanında savaşa girmesiyle aynı ülke tarafından ilhak edilmiştir. 1923 yılında imza edilen Lozan Barış Anlaşmasıyla da Türkiye Cumhuriyeti bu ilhakı kabul etmiştir. 1925 yılında İngiltere adayı yeni kolonilerinden birisi olarak Birleşik Krallığın bünyesine katmıştır. (ERDOĞAN, 2015) İngiltere adayı Sömürgeler Bakanlığına bağladıktan sonra, adanın yönetimindeki Türkleri görevden alıp, yerlerine İngiliz, Ermeni ve Rumları yerleştirmiş bu da Türkleri azınlık durumuna getirmiştir. 1950 yılında Makarios'un Başpiskopos seçilmesinin ardından adada yaşayan Rumların adayı Yunanistan'a bağlama (ENOSİS) gayretleri artmış ve EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) terör örgütü 'nün vasıtasıyla çeşitli terör eylemleri gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda adada yaşayan Türk nüfus üzerinde yaptıkları katliamlarla bu amaçlarını uygulamaya çalışmışlar, Türklerin çoğunlukta olduğu birçok yerleşim yerine saldırılar düzenlemişler, adada yaşamakta olan Türk nüfusu göç etmeye zorlamışlardır.

Tüm bu olan bitenin ardından bilindiği üzere Türkiye adadaki garantörlük hakkından yararlanmış ve 20 Temmuz 1974 tarihinde adaya asker çıkarıp duruma müdahalede bulunmuştur. Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyinin toplanarak taraflara derhal ateşkes çağırısı yapması sonrasında, 30 Temmuz 1974 tarihinde taraflarca Cenevre bildirisi imzalanmış, lakin Yunanistan bu bildiriye uymadığından bunun üzerine Türkiye 13 Ağustos 1974 tarihinde II. Barış Harekâtına başlamıştır. Bu Harekât ile birlikte adanın üçte birlik kısmı alınmış, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bugünkü sınırları çizilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtının sonucu olarak, Kıbrıs'ta artık iki farklı etnik yapıya sahip bölge olmuştur. (ÜNALMIŞ, 2012) Nihayetinde ise 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, Kıbrıs Türk Federe Devleti 1960 anayasası ile verilen self-determinasyon hakkını kullanmış ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Bu gelişmelerin üzerine Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, tüm dünyaya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamaları gerektiğini ilan etmiştir.

3.Güney Kıbrıs'ın Avrupa Birliği Yolu

Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Avrupa Birliğine katılım süreci henüz Birlik adını almadan Avrupa Ekonomik Topluluğu iken başlamış, İngiltere'ye bağımlı bir sömürge olduğu için, siyasi ve ekonomik bağımlılıkları sonucu İngiliz Devleti ile Kıbrıs arasında bir “ Tercihli Ticaret Anlaşması “ imza edilmiştir. Pek fazla ihraç edebileceği ürün bulunmayan Kıbrıs için bu anlaşma bir nevi kurtarıcı olmuş, ne var ki İngiltere Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvurduktan sonra Kıbrıs da pazar kaybına uğramamak ve yeni pazar bulmak amacı ile Avrupa Eko-

nomik Topluluğuna başvurmuştur. 19 Aralık 1972 tarihinde Avrupa Birliği ile ortaklık anlaşması imzalamış, bu anlaşma 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anlaşmanın Kıbrıs adası açısından en önemli tarafı Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin, bu anlaşma ile ada da yaşayan tek devlet olduğunu ve Türk tarafının azınlıkta kaldığını ispatlama çabasıdır. Avrupa Topluluğu da bu çabayı kabul edencesine 1978 yılında ile Mali Protokolü imzalamış anlaşma yürürlüğe girer girmez hibe ve fonlar ile desteklemiş nihayetinde 19 Ekim 1987 tarihinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Avrupa Topluluğu arasında Gümrük Birliği anlaşması imzalanmış ve 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren anlaşma yürürlüğe girmiştir.

1980 askeri darbesi sonrasında, 14 Nisan 1987 yılında Türkiye topluluğa başvuruda bulunmuş, Avrupa Komisyonu 1988 yılında Türkiye'nin topluluğa ehil olduğunu ancak müzakerelere başlanmasının siyasal ve ekonomik nedenlerden dolayı mümkün olmadığı konusunda görüş belirtmiştir. Hemen hemen aynı tarihlerde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Topluluğuna üyelik başvurusunda bulunmuş, lakin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tek taraflı yapılmış olan başvuruyu kabul etmemiş, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, tüm Kıbrıs adası adına başvuruda bulunduğu ve başvuru zaten ilerleme konusunda zorluklar yaşanan bir dönemde olduğundan görüşmeleri çıkmaza sürüklemiştir. Türk tarafı bu duruma karşı çıksa da Türkiye, Avrupa Topluluğu ile ilişkilerin sürüncemede bırakılmaması için durumu sükûnetle karşılamış, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin üyeliğinin onaylanması ile Avrupa Birliği tarafından herhangi bir konuda Yunanistan ile birlikte Türkiye ye karşı artık bir yerine iki veto eden üye olacağını göz ardı etmiştir. Avrupa Topluluğu bakanlar konseyi başvuruyu aynı yıl Topluluk Komisyonuna göndermiş, komisyonda 1993 Haziranında Kıbrıs'ın üyelik için ehil olduğu görüşünü açıklamıştır. Avrupa Toplulukları Bülteninde “ Avrupa Birliği Komisyonuna göre, Kıbrıs'ın coğrafi konumu: 2000 yıldan beri Avrupa Kültürünün ve uygarlığının bir parçası olmasını sağlayan derin tarihi bağları; Kıbrıs halkı tarafından paylaşılan değerlerdeki ve Kıbrıs halkının kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal hayatına yansıyan Avrupalılık; Avrupa Birliği ile olan her türlü ilişkisinin değeri; Kıbrıs'a Avrupa kimlik ve karakterini sunar ve Avrupa Birliğine olan bağlılığını kanıtlar” (HATİP, 2018) tanımı dikkat çekicidir.

Aslında Avrupa Komisyonu, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi topluluğa üye olduktan sonra, her iki devlet için de gelecekte birbirine daha yakınlaşma olacağına ve çözüme kolay ulaşılacağına inanmaktadır. Müteakiben de dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Boutros-Boutros Ghali tarafından çözüme ulaşılabilme adına fikirler dizisi adıyla yapılacak çalışmaların desteklenmesi gerektiği ve sonuca ulaşamayacağı kanaati doğduğunda, tekrar bir değerlendirme ile 1995 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tam üyelik başvurusunun yeniden değerlendirileceği ifade etmiştir.

Neill Nugent “10+2 genişlemesi” makalesinde de işaret ettiği üzere üyeliğe birlikte başvuran Kıbrıs ve Malta'nın üyeliğe kabul edilmeleri konusunda topluluk isteksiz görünse de özellikle Kıbrıs'ın bölünmüş olmasının Kıbrıs Rum Kesimi'nin katılımını kalıcı olarak dışlamak için bir sebep olmasına izin vermediğini belirtmiştir. Akabinde de Avrupa Konseyi, Haziran 1994 tarihli Korfu (Yunanistan) toplantısında birliğin genişlemesinin bir sonraki aşamasının Kıbrıs ve Malta'yı kapsayacağına karar vermiştir. “ Avrupa Liderleri, genel olarak Kıbrıs Sorunu olarak adlandırılan duruma çözümün, katılım müzakerelerinin sona ermesinden önce bulunacağını ümit ediyorlardı. Bunun için de Kıbrıs'ın başvurusunu geciktirme yoluna gittiler, lakin Yunanistan, Kıbrıs'ın katılımının ertelendiği takdirde Avrupa Birliğine yapılan tüm başvuruları

“veto” edeceğini belirtti, bu da Merkez ve Doğu Avrupa Ülkelerinin katılımın sağlanacağı beşinci genişlemenin sekteye uğrayacağı anlamına gelmekte idi. (NUGENT, 2004)” Demektedir.

Kıbrıs'ın Avrupa Üyeliği sürecine esas olarak bakıldığında adanın İngiliz sömürgesi olduğu dönemden başlamak gerekir. 1961 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti ile İngiltere arasında Tercihli Ticaret anlaşması ile başlayan ve 2004 yılında Avrupa Birliğinin beşinci genişlemesinde gerçekleşen tam üyelik yolunda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi birçok aşamalardan geçmiş Yunanistan'ın ve Avrupa Birliğinin desteği ile Birliğe tam üye olmuştur. İngiltere ile yaptığı anlaşma sonrasında İngiltere 1961 yılında Avrupa Ortak Pazarına başvuruda bulunmuş, akabinde ticari ortağını kaybetmek istemeyen Kıbrıs Cumhuriyeti de Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvuruda bulunmuş, 1972 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti ile Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. Esasen Rum kesimi anlaşmayı Türk toplumunu katmadan imzaladığı için, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsil hakkının kendisinde olduğunu varsaymış ve Avrupa Ekonomik Topluluğuna imzaladığı anlaşma sayesinde deklare etmiştir. Bilindiği üzere 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında adadaki iki toplum arasındaki sınır kesin çizgilerle çizilmiş, 15 Kasım 1983 günü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 1987 yılında, “Türkiye de aynı tarihte üyelik için başvuruda bulunmuştur.” Gümrük Birliği anlaşması imzalanmış, 3 Temmuz 1990 senesinde ise; Kıbrıs adasının tümü için tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Gözden kaçırılmaması gerekli başka bir nokta ise; Rum tarafının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki askeri varlığı ile Avrupa Birliği toprağını işgal ediyor gösterme çabasıdır. Binaenaleyh Türkiye'nin üyeliği ile alakalı her görüşmede Kıbrıs'taki askeri varlığını çekmesi istenecektir. Netice itibarı ile Türkiye'nin askeri varlığını çekme ihtimali, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, Kuzey Kıbrıs'a bir askeri müdahalede bulunmasa bile adada tek devlet olma arzusunu güçlendirecektir.

4.Güney Kıbrıs Rum Kesiminin Birliğe Katılımı

Kamuoyunda Kopenhag kriterleri olarak bilinen 1993 yılında Danimarka'nın Başkenti Kopenhag'da gerçekleştirilen zirve de Avrupa Konseyi, Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri için genişlemeyi kabul etmiş ve yeni kriterler belirlenmiş bu kriterlerin arasında da sınır anlaşmazlıklarının çözümü şartı getirilmiştir. Günümüzde halen özellikle Balkan ülkelerinde mevcut olan sınır anlaşmazlıkları devam etmekte ise de Avrupa Birliği'nin istediği bu sorunların Birleşmiş Milletler Sözleşmesine uygun olarak barışçı yollarla çözülmesi ki haddi zatında da Avrupa Komisyonu tarafından 14 Ekim 2009 yılı Genişleme Strateji belgesine göre; Avrupa Birliği, Hırvatistan ve Türkiye'nin tüm anlaşmazlıklarını bu şekilde çözmeleri gerektiğini belirtmektedir. Lakin ilginç olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 2004 yılında üye olmasından sonra bile sınır sorunu yokmuş gibi hatta adanın kuzeyinde bir devletin olmadığını varsayarak Güney Kıbrıs'ın üyeliğe başvuruyu adanın tümü adına yapmasını kabul etmiş ve üyeliğe giden yolu açmıştır.

Farklı bir açıdan bakıldığında yıllara göre ismi değişse bile Avrupa Birliğinin Güney Kıbrıs Rum Yönetimini esasında üyeliğe kabul edeceği şeklinde görülebilir. Tabii ki fasıllar ve birlik müktesebatı Kıbrıs'ın da karşısına çıkacaktır lakin diğer aday ülkelere göre bu raddede sorunu olan aday ülkenin birliğe katılımı Kıbrıs'ınki kadar kolay olmayacağı aşikârdır. Üyeliğin sonuçlanmasında ister Yunanistan'ın desteği olsun, ister Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin adanın geleceği hakkındaki tutumu olsun Avrupa Birliği tarafından Rum tarafına ortaklık anlaşması imza edilmesinden itibaren her daim destek verilmiştir. Avrupa Komisyonunun 1993 tarihindeki şu görüşü yukarıdaki düşünceyi kanıtlar niteliktedir. “ Kıbrıs'ın Avrupalı kimlik ve

karaktere sahip olduğunu ve Topluluğa ait olmaya hakkı olduğunun hiçbir kuşkuyla yer bırakmadığı” yazılmıştır.

Korfu'daki toplantıda Yunanistan başrolü oynamış ve Güney Kıbrıs'a tarih verilmediği takdirde Avrupa Birliğine yapılan tüm başvuruları “veto” edeceğini belirtmiştir.

Korfu'da Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın istedikleri sonucu elde etmesinin ardından 1997 de Avrupa Komisyonu ‘ Gündem 2000 ‘ adı altında birliğin genişlemesi ve derinleşmesi ile alakalı Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (CEEC) başvurularının durumlarını belirten görüşlerini yayınlamış, Kıbrıs ile alakalı olarak da üyelik görüşmelerinin başlamasının planlanan şekilde olmasını belirtmiştir.

Lüksemburg zirvesinde, Avrupa Konseyi geçmiş unutmış gibi Güney Kıbrıs'ın birliğe katılımı ile adadaki sorunların çözüleceği kanısına varmış, Bunun üzerine de aynı sene Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Polonya, Macaristan, Estonya ile beraber Güney Kıbrıs ile üyelik müzakerelerine başlamıştır. Kıbrıs adası açısından vurgulaması gerekli en önemli nokta, Güney Kıbrıs'ın birliğe üyeliğinin, Kıbrıs sorunuyla bağlanamayacağı şeklinde olup, Avrupa Birliğinin bu düşüncede bulunması Kıbrıs adasında daimi olarak çözümsüzlüğü getirecek olmasıdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı açısından da çok önemli olan Helsinki Zirvesinde birliğe katılım için tüm enerjisini kullanan Güney Kıbrıs'ın çabaları sonuçsuz kalmamış, Yunanistan'ın desteği ile birliğe katılım süreci diğer aday ülkelere göre hız kazanmış, Avrupa Birliğinin istediği gibi, adadaki sorunu Birleşmiş Milletler nezdinde çözmeye çalışmıştır. Görüşmelerin sonuçsuz kalmasını da koz olarak kullanarak Birliğe katılım için engel bırakmamıştır. Sonuçta 2002 yılında yapılan Kopenhag Zirvesinde Güney Kıbrıs Rum Kesimi 1 Mayıs 2004'de Estonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Malta, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya ve Slovenya ile birlikte Avrupa Birliğine katılacak 10 ülkenin içinde yer almayı başarmıştır.

5.Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu

Avrupa Birliğinin Kıbrıs hakkındaki düşüncesini doğru okumak gerekir, şöyle ki; Birlik Kıbrıs'ı bir bütün olarak mı kabul etmek istiyor? Yoksa adada yaşayan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yok sayıp Güney Kıbrıs'ı birliğe katmak mı istiyor? Ada'da çözüm, gerek Birleşmiş Milletler nezdinde gerekse farklı yollardan aranmış lakin günümüze değin gelen süreçte çözüm bulunamamış üstüne üstlük Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliğine üye olmuştur. Birleşmiş Milletlerce farklı yıllarda, farklı genel sekreterler vasıtası ile çözümler aranmış lakin herhangi bir sonuca ulaşamamıştır. Özellikle bahsi geçen “Annan Planı” 3 defa içerik değiştirmiş, lakin ana amaç olarak Kuzey Kıbrıs'ı Türkiye ile ayırmak istemiştir, bunu da Annan Planındaki maddelerden anlamak mümkündür, Şöyle ki; Kıbrıs Avrupa Birliğine üye olduktan sonra artık herhangi bir Avrupa devletinden farkı olmayacak ve Türkiye Avrupa Birliği üyesi olmadığı için buraya gelmek isteyen Türkiye vatandaşlarından vize istenecektir.

Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde barış görüşmeleri her daim devam etmekte, lakin çözüm pek yakın görünmemektedir. 1997 – 2006 yılları arasında görev yapan BM Genel Sekteri Kofi Annan tarafından önerilen ve kamuoyunca “ Annan Planı “ olarak adlandırılan Barış planına göre her iki taraf için referandum yapılması kararlaştırılmış ve 24 Nisan 2004 tarihinde aynı anda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde referandum yapılmış ve Kıbrıs Türkleri yüzde 69,91 oy oranı ile “evet”, yüzde 35,09 oy oranı ile hayır derken, Rum kesimi ise; yüzde 24,17 “evet” oyuna karşılık yüzde 75,83 oy oranı ile “hayır” şeklinde karşılık vermişlerdir. (DURAN, 2008)

Bu da bize Türk tarafının anlaşmaya olumlu baktığı, lakin Rum kesiminin anlaşmaya çok uzak olduğudur.

6.Güney Kıbrıs'ın üyeliğinin Türkiye'nin adaylığına etkisi

Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine üyeliğini Türkiye'nin Birliğe Katılımı açısından değerlendirilmek istendiğinde ise; Birliğe üyelik kendini Avrupalı addeden her ülke kadar Türkiye'nin de hakkıdır. Yaklaşık 45 sene demir perde ülkesi olarak kalmış ve ekonomik ve siyasi açıdan ehil olmayan lakin toprakları Avrupa'da bulunan ülkeler (2004 yılındaki 10+2 genişleme) birliğe alınmış, 5 milyona yakın vatandaşı Avrupa da yaşamakta olan ve Resmi Başvurusunu bu ülkelere çok önce yapan Türkiye ise Birliğin bekleme odasında bulunmaktadır. Bundaki en büyük nedenlerden birisinin Kıbrıs sorunu olduğu gün gibi ortadadır. Kaldı ki zaten Avrupa Birliği, Türkiye'yi Gümrük Birliğine aldığı anda Güney Kıbrıs'ı Avrupa Birliğine almıştır. Avrupa Birliği, Kıbrıs sorununu Türkiye için ön koşullardan biri haline getirmiş, müzakereler başladığında, diğer genişlemelerde aday ülkelerin siyasi, ekonomik ve idari durumlarına bakılıp, gerektiğinde bu ülkelere birlik tarafından çeşitli destekler verilmekte, ülkenin eksik kısımları giderilmektedir. Oysa Türkiye müzakerelerde tüm şartları yerine getirip, fasılları kapasa bile, Kıbrıs sorununu Avrupa Birliğinin istediği şekilde çözmedikçe Birliğe alınmayacaktır. Avrupa Birliği, Türkiye ile ilgili Yunanistan'ın "veto" tehditlerine ilaveten şimdi de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin "veto" tehditlerine boyun eğecektir.

"Annan Plan"ının kabulü hususunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi "Hayır" oyu vermiş, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ise büyük oranda "Evet" çıkmıştır, bu sonuçlara rağmen birlik yine de Rum kesimini üyeliğe almış, "sorunsuz üye kabulü" prensibinde kendisi ile çelişmiş, referandumda evet oyu veren Türk tarafını "Birliğe alma" sözünde durmamıştır. En önemli tarafı ise, Kıbrıs'ta çözümün sadece Türkiye tarafından sağlanabileceği yanılığısıdır, bahsi geçtiği şekilde Rum tarafı ve dolayısıyla Yunanistan hiçbir surette çözüm yollarına yanaşmamaktadır. Avrupa Birliği ise; çözüme kavuşturulmasını arzuladığı sorunda Türkiye dışında kimseye baskı uygulamamaktadır, hatta Türkiye ile en basit konuda bile anlaşma yapılması durumunda bu iki ülkenin "veto" uygulayıp, anlaşmayı sürüncemede bıraktırmaları ihtimali hayli yüksektir.

Güney Kıbrıs niyet olarak Avrupa Birliğine (Başvuru Tarihinde Avrupa Topluluğu) Kuzey Kıbrıs'tan bağımsız lakin tüm ada adına başvuruda bulunması aslında Rum-Yunan ortaklığını gözler önünde sermektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin fütursuzca yaptığı anlaşmalarda zaten adadaki tek cumhuriyetmiş gibi görünmesi ki Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonunun yayımladığı "Genişlemeyi Anlamak" kitapçığında ve Birliğin kaynaklarındaki diğer haritalarda Kıbrıs adası bütün olarak Birliğe üye şeklinde görünmekte ve Kıbrıs Cumhuriyeti olarak bilinmektedir. Türkiye'nin üyeliğe başvuruda bulunması ve sonrasında Rum-Yunan tarafı Türkiye'nin üyeliğe katılımında, kendisine de pay çıkarmış, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin gerek Birlikle yaptığı anlaşmalarda gerekse de üyelik sürecinde muhakkak Türkiye'nin attığı her olumlu adımda özellikle Yunanistan "veto" yetkisini kullanıp, Rum tarafının da Avrupa Birliğinden bir hak kazanmasına vesile olmuştur. Nihayetinde Avrupa Birliği Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni bünyesine katarak, "Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerinin bizatihi ilgilenip sonuç alamadığı ki Kofi Annan'ın Alvaro De Soto gibi deneyimli özel temsilciyi bu sorunu çözmeye çalışması için gönderdiği halde sonuç alamadığı sorunda atık taraf olmuştur. Ayrıca artık Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Birliğe üye olduğu için, Birliğin fonlarından ve maddi olanaklarından faydalanacaktır. Bu da gelir kaynakları kısıtlı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile

arasında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) açısından fark getirecek, Rum tarafı Yunanistan vasıtası ile tüm dünya ile daha kolay bütünleşmiş olacaktır.

Türkiye, Avrupa Birliği'ne katılım konusunda istekli görünse bile Kıbrıs sorununu Avrupa Birliği her daim karşısına çıkaracaktır. Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde atacağı çözüme yönelik her olumlu adımında birliğe katılımının önünü açacaktır. Türk limanlarının Rum bandıralı gemilere ve havalimanlarının Rum uçaklarına açılması hatta ve hatta ileriki zamanlarda artarak ilerleyen ikili ilişkiler neticesinde Avrupa Birliği katılımında Türkiye'nin elini çok güçlendirecektir.

Türkiye ile Güney Kıbrıs arasında çok çeşitli sorunlar olduğu gerçek olmakla birlikte direkt olarak Türkiye ile Rum halkı arasındaki mülkiyet sorununa bakmak gerekir, Güney Kıbrıs Avrupa Birliği üyesi olduğu için artık Avrupa Birliği de konuya taraf olmuştur. Bu konu ise Loizidou davasıdır. Davayı esasen bu raddeye taşıyan Kıbrıs sorunu olup, hukuki yapıya bürünmüş, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliği üyesi olduğu için konu birliğin gündemine gelmiş, en can alıcı noktası ise adada çözümden ziyade çözümsüzlüğe katkısı olmasıdır.

Dava sonucu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'yi 1.100.000 Amerikan Doları tazminata mahkûm etmiştir. Ayrıca bu şekilde 2.000'e yakın davanın kaybedildiği varsayıldığında Türkiye'nin yaklaşık 40 milyar Amerikan Doları tazminat ödeyeceği öngörülmektedir. (<http://www.cypriot.org.uk/Documents/Haber5/21-Aralik.htm>, 2005) Burada değerlendirilmesi gerekli ana husus adada çözüme yaklaşıldığında, daha zorlu şekilde çözümsüzlüğe konu farklı bir sorunun ortaya çıkması ve bununda Rum kesimi Avrupa Birliği üyesi olduğu için sorunlar çözülmeden Türkiye'nin birliğe katılımını etkileyecek ana faktörlerden birisi haline gelmesidir.

Unutulmamalıdır ki; Güney Kıbrıs Rum Kesimi 2004 yılından Avrupa Birliğine resmen üye olmuştur. Türkiye birliğe üyeliği için atacağı her adımda bu tarihten itibaren Yunanistan ile beraber karşısında Güney Kıbrıs Rum Kesimini de bulacaktır. Kıbrıs ile alakalı her konuda özellikle de birliğe katılım sürecinde kendisinden tavizler istenmiş ve istenecektir. “ver kurtul” anlayışından ziyade itibarını zedelemekten uluslararası hükümler çerçevesinde adadaki Türk toplumuna sahip çıkarak, adımlarını muhakkak Avrupa Birliğinin desteğini alarak atmalıdır. Son günlerdeki Doğu Akdeniz'deki petrol arama çalışmalarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kıta sahanlığında arama çalışmaları yapılsa bile Rum kesimi, esasında konuyu Avrupa Birliği nezdine getirecek ve bu da Loizidou davası gibi, uluslararası platformda çözülmeye çalışılacak, uluslararası arenada Türkiye yalnız bırakılmaya çalışılacak, kendilerini her zaman olduğu gibi haklı çıkarmaya gayret edecektir.

Türkiye'ye kazandırdığı imkânlar bakımından tartışılan ve tam anlamıyla kazanımlarının ne olduğuna dair kamuoyuna yeterince anlatılamayan Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği anlaşmasının imza aşamasında Yunanistan veto tehdidini öne sürdüğünde Avrupa Birliği pek gönüllü olmasa da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile tam üyelik görüşmelerinin başlayacağını taahhüt etmiştir. Korfı/Yunanistan'da 1994 yılında gerçekleştirilen zirvede Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği anlaşması ile alakalı alınacak kararlarda Yunanistan, Avrupa Birliğinden Güney Kıbrıs için müzakerelere başlanması için tarih istemiş, bunun içinde Gümrük Birliği anlaşmasına imza koymayacağını belirtmiştir. Kıbrıs sorununun çözümünü Güney Kıbrıs Rum Yönetimi için şart koşan Avrupa bir kez daha Yunan tehdidi karşısında boyun eğmiş ve bu şartı kaldırmıştır. Sonuçta Türkiye Gümrük Birliğine katılmış, karşılığında ise; Rum kesimi 2004 yılında üyelik ile sonuçlanacak müzakerelere başlama garantisi almıştır.

Türkiye Batı'ya yüzünü dönmüş bir ülke konumunda olmakla birlikte Avrupa Birliği Türkiye'den beklentilerini açıklamış ve Kıbrıs meselesinin çözümünü ön şartlarından birisi haline getirmiştir. 2003 yılından itibaren Avrupa Birliği Komisyonunun Türkiye için ilerleme raporlarına bakıldığında Kıbrıs bir ön koşul olarak karşısına çıkmaktadır. Coğrafi olarak Kıbrıs Türkiye'ye 70 kilometre uzaklıktadır, Kıbrıs Türklerine saldırı olma ihtimaline karşı caydırıcı güç unsuru olarak hem Kıbrıs Türklerini korumak ve Türkiye'nin kendi güvenliğini sağlaması açısından, özellikle de 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı sonrasında Türkiye Kıbrıs'ta daimi olarak kuvvet bulundurmamak istemiş bunun için de adada asker bırakmıştır. Şu anda Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı olarak adlandırılan ve kolordu seviyesinde yapılandırma şekline sahip olan askeri güçte; iki tümen ve zırhlı tugay görev yapmaktadır. Türkiye adadaki soruna Rum tarafından karşılık görüldüğü takdirde adadan asker çekmeyi öngörmektedir. Güney Kıbrıs, bu durumdan faydalanarak Kıbrıs Cumhuriyeti adı ile Avrupa Birliği üyesi olduğundan her fırsatta Türkiye'yi Avrupa Birliği toprağını işgal eden ülke durumuna düşürmeye çalışmaktadır. Çözülmediğinde kendisine üyelik için büyük bir aşama kaydettirecek sorunun çözümü için Avrupa Birliği kapısında yıllardır bekletilen Türkiye elinden geleni muhakkak yapmalıdır. Avrupa Birliği, Kıbrıs konusunda Kuzey Kıbrıs aleyhinde attığı her adımda, Kuzey Kıbrıs ile daha fazla bütünleşme yoluna gitmek, Avrupa Birliğinin içerisindeki Türkiye'yi Birliğin çatısı altına görmek istemeyenlerin ekmeğine yağ sürmektedir. Unutulmamalıdır ki Annan planına %75,83 hayır oyu veren taraf Rum kesimidir. Avrupa Birliği bunu yıllardan beri göz ardı etse de Mızrak Çuvala sığmamaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan ikili görüşmelerde uzlaşmadan uzak tutum sergileyen taraf Türk tarafı olmamalıdır. Çünkü masada karşısında Güney Kıbrıs Rum Kesimi değil, dolaylı olarak Yunanistan ve Avrupa Birliği vardır.

Burada Güney Kıbrıs Yönetimine ve Yunanistan'a büyük görevler düşmektedir. Bu görevlerden birisi de özellikle Rum Yönetimi için, 2004 yılından beri Avrupa Birliği üyesi bir devletin gerçekten Avrupa Birliği üyesi olgunluğuna sahip bir devlet gibi hareket etmesi gerekmektedir. Geçmişten kalma hamasi ve uzlaşmaz tavırları bir tarafa bırakıp, Birliğin lokomotifleri iki dünya savaşında karşı karşıya gelmiş Almanya ve Fransa bile Birlik için birlikte hareket edebiliyorsa Rum Kesimi de Annan Planı Referandumunda kendisinden çok daha fazla Avrupa ile bütünleşmeyi isteyen Kuzey Kıbrıs ile hareket etmelidir. Bütün bunların üzerinde ise en önemli tavır Avrupa Birliğinin olacaktır, Avrupa Birliği Kıbrıs Adasında çözümü gerçekten istiyorsa üyesini desteklediği kadar kendisi ile bütünleşmeyi isteyen halkları da bünyesine katabilmeli, ülkeler arasındaki sorunlarda taraf olmamalıdır. Kaldı ki günümüzde dahi sorunları ile birlikte Birliğe kabul edilen üyeler mevcuttur, lakin Avrupa Birliğinin temel düşüncesi eğer ülkeler kendi aralarında sorunlarını çözemezlerse Hollanda Lahey'deki Uluslararası Daimi Tahkim Mahkemesi'ne sorun götürülüp oradan çıkan sonuca saygı duyulmalı şeklindedir. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Hırvatistan ve Slovenya arasındaki Piran Körfezi sorunu Lahey'e götürülmüş ve karar olarak da Piran Körfezinin büyük kısmını Slovenya'ya vermişti. (<https://www.arti49.com/hirvatistan-ile-slovenya-arasindaki-karasulari-siniri-sorunu-848399h.htm>, 2017) Güney Kıbrıs da bundan çok daha fazla büyük sorunu ile Birliğe kabul edilmiş, daha doğrusu stratejik davranarak Birliğe sorununu taşımıştır. Avrupa Birliği tüm dünya tarafından saygı duyulan, üyeler arasında entegrasyonunu tam olarak sağlamış bir Birlik olmayı arzu ediyorsa, Kıbrıs sorununda taraf olmaktan uzaklaşıp, uluslararası hukuka uygun objektif ölçülerde çözüm için çalışmalarda bulunmalıdır.

Avrupa Birliği, Güney Kıbrıs Rum Yönetimini kabul ederken, ekonomik ölçütlere göre zaten birçok verisi kendi istediği düzeyde olan işsizlik ve enflasyon oranları, kişi başına düşen

gelir miktarı ile bunların üzerine ülkenin ekonomik olarak eksik kalan kısımları kendi tedarik ettiği fonlar vasıtasıyla tamamlama yoluna gitmiştir. Buna mukabil 10+2 genişlemesinde Güney Kıbrıs Rum yönetimi ile müzakereler dışında rekabet politikası adı altında offshore şirketlere 2005 yılı sonuna kadar uyumsuz mali Devlet yardımının kaldırılması için geçiş anlaşması şeklinde bazı özel anlaşmalar imzalanmıştır. Bu ve bunun gibi anlaşmalar göstermektedir ki diğer aday ülkelerden farklı soruna sahip Rum kesimini Avrupa Birliğine katmak için elinden geleni yapmış, ekonomik olarak Birliğe muhtaç Yunanistan'ın "veto tehditlerine" boyun eğmiş, yıllardır kapısında beklettiği Türkiye'yi Kıbrıs sorununda taraf olarak ve sorunu çözmeyi sadece Türkiye'den bekleyerek farklı arayışlara itmiştir.

Sonuç olarak Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Avrupa Birliğine üye olarak, 1960'lardan itibaren uğruna masum insanların katledildiği ENOSİS'i, dolaylı da olsa gerçekleştirmiş, Yunanistan ile aynı çatı altına girmiştir. Ayrıca adada yaşamakta olan Türkleri azınlık etnik grup olarak varsayma çabası içerisinde olmakta ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini yok sayıp Avrupa Birliğine katılarak durumunu meşrulaştırmış üyeliğini kullanıp dünyaya adadaki tek devletin kendisi olduğunu anlatmaktadır.

KAYNAKLAR

- Duran, H. (2008, Ağustos). BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(21), s. 130.
- Erdoğan, H. (2015). Kıbrıs Meselesinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi Beykent Üniversitesi, s. 9.
- Hatip, E. (2018). Avrupa Birliği Karar Alma Mekanizmalarında Sürecin Sonu ve Annan Belgesi (1999-2004). s. 82.
- <http://www.cypriot.org.uk/Documents/Haber5/21-Aralik.htm>. (2005, 12 22). 01 01, 2020 tarihinde www.cypriot.org.uk: <http://www.cypriot.org.uk/Documents/Haber5/21-Aralik.htm> adresinden alındı
- <https://www.arti49.com/hirvatistan-ile-slovenya-arasindaki-karasulari-siniri-sorunu-848399h.htm>. (2017, 06 29). 01 01, 2020 tarihinde <https://www.arti49.com/>: <https://www.arti49.com/> adresinden alındı
- Mermerkaya, M. (2013). A.B Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası. Yüksek Lisans Tezi, s. 12.
- Nugent, N. (2004). The Unfolding of the 10+2 Enlargement Round. European Union Enlargement (s. 34-55). içinde Red Globe Press. 01 01, 2020 tarihinde alındı
- Ünalımsı, A. N. (2012). AB'nin Kıbrıs Sorununa Bakışı ve Türkiye - AB İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi Atılım Üniversitesi, s. 24-25.